

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Det ungarske sprogmuseum

 Af Péter Nyiri and Hans Degn 28. oktober 2010 • I kategorien [Sprogmuseum](#) •

A Magyar Nyelv Múzeuma

I det nordlige Ungarn på randen af Zempléns skovbevoksede bjerge, ligger den lille landsby, Széphalom, der har en særlig plads i ungarnernes bevidsthed som et helligsted for ungarsk sprog og identitet. Her levede i begyndelsen af det nittende århundrede sprogfornyeren Ferenc Kazinczy, der gjorde ungarsk til et litteratursprog. Da han døde i 1831 blev han begravet på sin ejendom, og hans grav blev et valfartssted for ungare, der var engageret i sprogkampen mellem tysk og ungarsk.

I 1873 blev der på stedet indrettet en park og opført en neoklassisk mindehal for Kazinczy. 135 år senere blev der bygget i parken igen: En postmoderne bygning til at huse [det Ungarske Sprogmuseum](#), der har til formål at styrke den nationale og sproglige identitet ved udstillinger, foredrag og kulturelle arrangementer samt ved forskning og sprogvidenskabelige konferencer.

Det ungarske sprogmuseum i Széphalom åbnede i 2008

Ferenc Kazinczy skabte moderne ungarsk

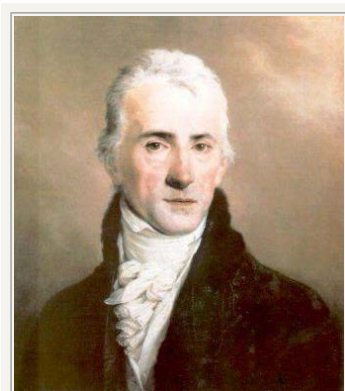
[Ferenc Kazinczy](#) blev født i 1759 i en lavadelig jordejerfamilie. Allerede i skoletiden blev han litterært interesseret, og han begyndte at eksperimentere med oversættelser fra latin og tysk til ungarsk. Efter at have bestået en juridisk eksamen blev han i 1784 ansat i administrationen i amtet Abatúj, hvor hans familie hørte hjemme. Hans embedspligter var beskedne nok til at han kunne få tid til et omfattende oversætterarbejde, Schiller, Molière, Cicero etc., en lige så omfattende korrespondance, samt udgivelse af det første litterære magasin på ungarsk, *Magyar Múzeum*.

Der var på den tid skrevet meget lidt på ungarsk og sproget manglede ord for mange abstrakte begreber. Kazinczy gjorde det til sin livsopgave at bringe det ungarske sprogs udtryksevne op på niveau med tysk, fransk og engelsk, og det ville han gøre ved at opfinde de ord, der manglede og regulere grammatikken og sætningsstrukturen.

Et fængselsophold på 6½ år for deltagelse i en politisk konspiration kom i vejen for hans forehavende, men efter løsladelsen i 1801 undlod han at søge en ny stilling. Han slog sig ned på sin ejendom i Széphalom og helligede sig til sin død i 1831 sprogfornyelsen. Hans tanke hermed var, at der kun kunne opstå en ungarsk litteratur af kvalitet, hvis sproget blev udviklet til at kunne gengive den vestlige litteraturs mesterværker. Han oversatte disse værker til ungarsk, højnede den litterære stil og supplerede sproget med nye ord (neologismer), når der var behov for det. Det kunne han selvfølgelig ikke gøre uden at løbe ind i modstand. Der opstod i perioden 1810-20 en pennefejde mellem "neologer" og "orthologer", som endte med neologernes sejr under Kazinczys førerskab. Neologerne indførte med held flere tusinde nye ord i det ungarske sprog og gjorde det fuldt brugbart i litteratur og videnskab. I 1844 blev ungarsk gjort til administrationssprog i Ungarn. Indtil da havde man benyttet latin.

Som udgangspunkt for neologismerne valgte Kazinczy ungarske ordstammer, der blev forsynet med eksisterende eller opfundne suffikser, fraskåret suffikser eller sammensat med andre ordstammer. De ord, der blev dannet på denne måde, kan vanskeligt skelnes fra oprindelige ungarske ord.

Neologisme	Ordstamme	Suffiks
hálás (taknemmelig)	hála (taknemmelighed)	-s (ingen betydning)
szellem (ånd)	szél (vind)	-em (ingen betydning)
szerény (beskeden)	szer (middel, redskab)	-ény (ingen betydning)

Ferenc Kazinczy (1759-1831) var oversætter, poet og sprogfornyer. Han største fortjeneste var, at han i sine oversættelser af den vestlige litteraturs hovedværker til ungarsk satte en standard for litterær sproglig stil, som kom til at præge den ungarske litteratur.

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsovet www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Sprogmuseum'

365 dage, 171 artikler, 71 forfattere
 Sprogmuseum i Bangladesh
 Afrikaanse Taalmuseum
 Et besøg på *Museu da Língua Portuguesa* i São Paulo

Nye kommentarer

Maj-Britt Kent Hansen til 1
 Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
 Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
 william fich til Jødiske efternavne
 Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
 Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
 Herluf Hansen til Ded borrijholmska måled
 Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
 Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
 Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

alak (figur) alakit (forme)
szobor (skulptur) szobrász (billedhugger)
évszak (årstid) év (år)+szak (del)

I 1873 blev der i nærheden af Kazinczys grav opført en mindehal udformet som et antikt tempel. Arkitekten var Miklós Ybl, tidens førende ungarske arkitekt, der bl.a. tegnede operahuset i Budapest.

Efter at ungarenes nationale oprør mod Habsburgmonarkiet var blevet slået ned i 1849 begyndte en periode med undertrykkelse af ungarsk nationalisme, der først blev lettet lidt i slutningen af halvtredserne. Det blev da muligt for ungarene i 1859 at fejre hundredåret for Kazinczy's fødsel. Tilfældigvis fejrede de tysktalende i kejserriget samtidigt hundredåret for Schillers fødsel, hvilket bidrog til at give Kazinczy-fejringen særlig intensitet. Der blev holdt store fester i Budapest og alle provinsbyerne på Kazinczys fødselsdag, men i provinsbyen Sátoraljaújhely, i hvis umiddelbare nærhed Széphalom ligger, ville myndighederne ikke give tilladelse til det planlagte festarrangement. Efter flere måneders tovtrækkeri og efter at det Ungarske Videnskabsakademi havde købt Kazinczys

ejendom, blev der givet tilladelse til arrangementet, der formede sig som et optog fra Sátoraljaújhely til Kazinczys grav i Széphalom. Det skete på den sidste dag i 1859. Flere tusinde mennesker gik de 13 kilometer frem og tilbage i vinterkulden. Denne begivenhed var med til at slå Széphalom fast som et kultsted for det ungarske sprog.

Hvem fik ideen til det ungarske sprogmuseum?

Emil Pásztor fremlagde idéen om et ungarsk sprogmuseum på Ferenc Kazinczy Selskabets generalforsamling i 1994. Dette selskab, der har hjemsted i Sátoraljaújhely, har til formål at udbrede kendskabet til Kazinczys og andre betydelige ungarske forfatters værker og pleje det ungarske sprog. Pásztor sagde blandt andet:

"Vi har mange litterære museer, som er viet vor litteratur og vore største digtere og forfattere, men vi har intet museum, der handler om vort sprogs historie, vejen vort 3000-årige modersmål er gået. Et sådant museum kan og skal vi grundlægge på Ferenc Kazinczys jord".

Beskrivelsen af projektet "Et forslag til grundlæggelse af et sprogmuseum i Széphalom" findes i Kazinczy Selskabets årbog for 1994. Kazinczy Selskabet tog ideen til sig og nedsatte en komite, der arbejdede i nogle år på at skaffe opbakning og penge til dens virkeliggørelse. Der var ikke fuld enighed om betegnelsen sprogmuseum, men i den sidste ende enedes man om at fastholde den betegnelse Pásztor have foreslået. At sprogmuseumet skulle ligge i Széphalom var i kraft af stedets historie hævet over diskussion. Pásztor deltog i grundstensnedlæggelsen i 2001, men han døde i 2004 for det egentlige byggearbejde var gået i gang. Alt tyder på, at Pásztors idé om et sprogmuseum udsprang fra ham selv. Han havde formentlig ikke kendskab til lignende initiativer andre steder i verden.

Emil Pásztor (født i 1925) studerede litteratur, sprog og historie ved universitetet i Szeged. Efter endt uddannelse blev han gymnasielærer, men fortsatte sit sprogvidenskabelige arbejde ved universitetet. Han blev medlem af det Ungarske Videnskabsakademi, og i 1958 blev han professor ved den pædagogiske højskole i Eger. Et af hans kendte værker er en biografi om Lajos Kazinczy, en søn af Ferenc Kazinczy, der deltog i opstanden i 1848/49 og blev henrettet af østrigerne.

Museumsbygningen

Byggearbejdet begyndte i april 2007 på det sted, hvor Kazinczys frugthave havde ligget, og museet åbnede sine døre i april 2008. Museumsbygningens grundareal er 1500 m². Byggeomkostningerne beløb sig til 700 mil. ungarske forint (23 mil. kr.), hvoraf 400 mil. kom fra EU og resten fra Borsod-Abaúj-Zemplén amt. Arkitekten var [Ybl](#)-pristageren György Radványi.

Det lave tårn er det dominerende træk ved det ungarske sprogmuseum. Tårnets indre er et stort møde- og udstillingsrum kaldet Akademisalen.

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk
Biblen bogstaver børn Danmark **Dansk** Dialekter
engelsk esperanto Formidling fransk identitet
konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk **Ord**
ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion
romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi
sprogkort **Sprogpolitik** sprogteknologi
svensk truede sprog tv tyrkisk tysk **Udtale**
Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
juni 2018	Ethnologue: Languages of the World
maj 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
april 2018	LL-Map: Language and Location
marts 2018	Minority Rights Group
februar 2018	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
januar 2015	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
december 2014	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
november 2014	
maj 2014	
marts 2014	
februar 2014	
oktober 2013	
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	
juni 2012	
maj 2012	
april 2012	
marts 2012	
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	

Resurser

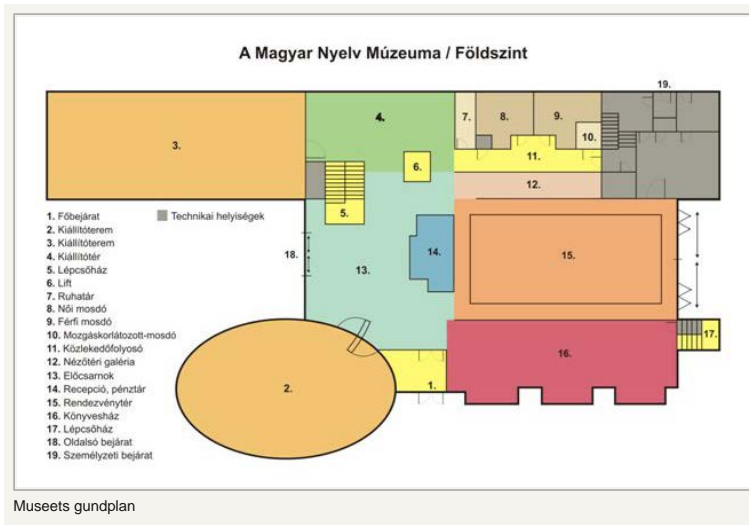
Bogstavlyd
Dansk sprognævn
Den danske ordbog
Dialekt.dk
dk.kultur.sprog
Korpus.dk
Nye ord i dansk på nettet (NOID)
Ordbog over det danske sprog
Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
Sproget.dk
Svenska Akademien
Θ (Schwa.dk)

Museumsbygningen er sammensat af tre dele, der er meget forskelligartede. Det første, man lægger mærke til, når man ser bygningen er, at den er udstyret med et lavt tårn, som man først opfatter som rundt. Når man kommer ind i tårnet ser man imidlertid, at det er ovalt og svagt kegleformet. Matematisk kan man kalde tårnet en elliptisk keglestub. Med denne form er tårnet så langt som muligt fra at ligne et kirketårn, men man kan alligevel få den tanke, at arkitekten med tårnet har villet give bygningen et sakralt præg, en kirke for det ungarske sprog. Tårnet kan også fortolkes som en bastion, hvor man forsvare det ungarske sprog.

Tårnet, der er beklædt med tufsten, er skåret ind i et hjørne af en aflang bygning af stål og glas. I kirkearkitekturens terminologi, vil man kalde denne bygningsdel for skibet. Det rummer en foyer og en sal med højt til loftet og 120 siddepladser. På væggene er ophængt ikoniske portrætter af de mest fremtrædende ungarske forfattere fra det nittende og tyvende århundrede.

Museumsbygningens tredje bestanddel er en rektangulær kasse, som er beklædt med gult tegl med vandrette bånd af rødt tegl. Denne toetagersbygning, der støder op til "skibets" anden langside, rummer to store udstillingslokaler samt kontorer, arbejdsrum til forskere, møderum og et bibliotek.

januar 2010
december 2009
november 2009
oktober 2009
september 2009
august 2009
juli 2009
juni 2009
maj 2009
april 2009
marts 2009

Udstillingerne

Udstillingen i tårnrummet består af et stort ovalt bord, hvormkring der står 28 stole. Dette møblement er inspireret af en tegning af Kazinczy, der viser et ovalt bord med placeringen af 28 medlemmer af det Ungarske Lærde Selskab (Magyar Tudós Társaság). På bordet foran hver stol står en lille træobelisk med navnet på et af medlemmerne. På væggen langsider hænger portrætter af den ungarske litteraturs klassikere. Ud for den ene bordende hænger et billede af gudinden Hebe, videnskabens og ungdommens gudinde, og udfor den anden bordende hænger et maleri af storgodsejeren grev István Széchenyi, der tog initiativet til og betalte størstedelen af regningen for oprettelsen af det Ungarske Lærde Selskab i 1825. Dette selskabs formål var at fremme den ungarsksprogede litteratur og brugen af ungarsk i videnskaberne. Selskabet udvidede i 1858 sin formålsparagraf og tog navneforandring til det Ungarske Videnskabsakademi (Magyar Tudományos Akadémia). Oprettelsen af det Ungarske Lærde Selskab var kun en af Széchenyis fortjenester. Han var drivkraften i mange andre foretagender, såsom regulering af floderne, der løber gennem Ungarn og bygning af den første bro over Donau, der forbandt byerne Buda og Pest.

Ved museets åbning i 2008 var der indrettet udstillinger i det ovale tårnrum, kaldet Akademisalen, og i den ene af de store udstillingssale. Disse udstillinger er ikke senere ændret.

Udstillingen i det store udstillingslokale i stueetagen er en plancheudstilling, der belyser den ungarske ordskat, etymologi, litteratursprog, ungdomssprog, folkesprog og humor. Plancherne er ophængt i en række små båse, der er malet i muntre farver.

Tableauet her forestiller en middelalderbegravelse

I oktober 2010 blev endelig den store udstillingssal på første sal åbnet med en udstilling betitlet "*Hemmelighedernes hemmelighed. Det ungarske sprogs fortid, nutid og fremtid*". Denne udstilling består af en række tableauer, plancher og genstande, der belyser forskellige tidsaldres sprogbrug og hvilke ydre omstændigheder, der har drevet sprogets udvikling. Moderne informationsteknologi er taget i brug, idet der til hvert tableau, eller installation om man vil, er knyttet en computer, hvori man kan finde uddybende oplysninger om tableauets emne og afspille indtalte tekster og videoer. For eksempel viser et tableau en begravelse i middelalderen og man kan høre en ligprædiken fra 1192, der er den første skriftlige overlevering på ungarsk. Udstillingen skal være permanent, men det forventes at den vil være under stadig udvikling, idet programmerne i de interaktive computere løbende bearbejdes og udvides. Udstillingens lidt kryptiske titel "*Hemmelighedernes hemmelighed*" er genbrug af titlen på en bog udgivet i 1645 af den transylvanske biskop István Geleji Katona. Han var en af de første ungarske sprogfonere.

Ud over disse tre hovedudstillinger er på ledig vægplads i museumsbygningens korridorer lavet to mindre plancheudstillinger: *Den ungarske sprogformelse* og *Den ungarske sprogrøgts historie*.

Endelig findes der ved siden af foyerens lille cafeteria en udstilling af gammelt legetøj til glæde for børn, der ellers ville kede sig under museumsbesøget.

Foruden at være et nationalt centrum for dyrkelsen af det ungarske sprog, er sprog museet også et lokalt kulturelt samlingssted. Det store lokale med 125 siddepladser er velegnet til koncerter, teaterforestillinger og andre kulturelle arrangementer, som ikke nødvendigvis har sproget som tema.

Pædagogisk og kulturel virksomhed

En vigtig del af museets virksomhed er at modtage skoleklasser, der får fyldt en skoledag ud med rundvisninger og foredrag om ungarsk sprog og litteratur. Omkring 65% af museets besøgende er skolebørn.

Det Ungarske Sprogmuseum havde i sit første år 42.500 besøgende og i det andet år 35.000. Omkring 10% af de besøgende var fra de [ungarsktalende minoriteter i nabolandene](#), Slovakiet, Ukraine og Rumænien. En af forhåbningerne, der er knyttet til det Ungarske Sprogmuseum, er, at det kan være med til at fastholde disse minoriteters sproglige identitet.

Péter Nyiri

Vicedirektør for [det Ungarske Sprogmuseum](#).

Hans Degn

Besøgende på det Ungarske Sprogmuseum

Læs også:

1. [Ungarerne](#) Der er store ungarske mindretal i Ungarns nabolande, især i Rumænien (1,4 mio), Slovakiet (500.000) og Serbien (400.000). (Kort: Wikipedia) Ungarns nationale problem går langt tilbage i tiden. Da magyarerne...
2. [Kan man bruge tegnsprog med en blind person?](#) test...
3. [Roma – Europas statsløse folk](#) Europas romanier (Kort: Wikimedia) Roma og Sinti – eller sigøjnerne, som vi traditionelt kalder dem – er et gammelt folk med et sprog af den indiske gruppe, romani, og efter...
4. [Slovakisk sproglov vækker protester](#) Slovakiets flag Slovakiet har revideret sin sproglov med nye bestemmelser som er designet til at skabe alvorlige problemer for landets store ungarske mindretal. Loven regulerer staten og de lokale myndigheders...

Tagget med: minoritet, neologisme, sprogmuseum, udstilling, Ungarn, ungarsk

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.